

---

verdedigd tijdens Latijnstalige disputaties onder leiding van Leidse classicus C.G. Cobet. Van deze oudste nummers van zijn *Bibliography* (1857.01-1858.03) legt Kuipers niet slechts de bibliografische gegevens vast, maar vertaalt hij ook het opschrift, geeft in een enkel geval kort de inhoud weer en legt uit wat die disputaties inhielden. Bij 1857.01 luiden de bibliografische gegevens: '[S.l., s.n. 1857.] 4 pp., 21 cm.', 'Bifolium. Printed but not published. See also: 1857.02; 1858.01; 1858.02; 1858.03. UBL'. Ieder volgend nummer in de *Bibliography* wordt op deze wijze beschreven. UBL[eiden] is daarbij slechts één van de in totaal 49 locaties (bibliotheken en archieven) waar Kuipers materiaal heeft aangetroffen. Andere locaties zijn bijvoorbeeld het archief van de Hervormde Gemeente Beesd, waarin zich een door Kuiper in 1867 opgesteld *Bijzonder reglement* voor de kerkeraad bevindt (1867.04), en de Hong Kong Baptist University Library (zie onder).

Het verschil in werkwijze en doel bij Kuipers en Rullmann komt duidelijk aan het licht bij de beschrijving van de laatste stukken die door Kuiper als hervormd gemeentepredikant uitgebracht werden. Allereerst de bekende uitgave *Het Calvinisme, oorsprong en waarborg onzer constitutioneele vrijheden*. Rullmann vermeldt slechts één druk. Kuipers verwijst naar diens beschrijving met de code die hij ook bij alle andere bij Rullmann voorkomende titels toepast: 'RKB 52'. Zelf onderscheidt hij twee drukken (1874.04 en 1874.05) en vermeldt daarbij tevens een tweede editie (2004.02) en een drietal vertalingen. Naast omvang en formaat (vgl. boven bij de *Theses*) worden de prijs (f 0,90) en datum van verschijning (juni 1874) van beide drukken vermeld; van de eerste druk tevens de oplage (1500). Bij de tweede druk is dit laatste niet het geval, maar is ze wel te schatten: 1000 à 1500. Kuipers vermeldt namelijk 'The title (950 copies) was put up for auction and acquired by J.A. Wormser, Amsterdam, on August 7, 1889. On December 12, 1907 the remaining copies (242) were auctioned again and acquired by J.H. Kok, Kampen'. Aansluitend volgt: 'Apart from the correction of a few errors and new pagination, an unaltered printing of 1874.04'. Nauwkeuriger kan het niet. Datzelfde kan gezegd van 1874.06: '[De autonomie der gemeente]'. De teksthaken geven aan dat het hier geen zelfstandige uitgave betreft, maar een stukje uit het *Zondagsblad van De Stan-*

daard van 20 september 1874, dat in oktober van dat jaar opnieuw verscheen in een circulaire van de Nederlandsche Vereeniging [van] Vrienden der waarheid (...), *Aan de respectieve Kerkeraden der Nederduitsche Hervormde Gemeenten*. Rullmann kende dit stukje ook (vgl. RKB 63), maar nam het niet op als zelfstandige nummer. Kuipers doet dit wel, zoals hij ook het begeleidende briefje bij de circulaire *Programma der "Marnix-Vereeniging"*, die beide slechts in een oplage van 20 stuks werden gedrukt (1868.03; 1868.04), opneemt en – niet te vergeten – de nodige telegrammen aan jongelings- en studentenverenigingen, een werkliedenvergadering of jaarvergadering van antirevolutionaire propagandaclubs, die tijdens Kuipers leven of postuum in bladen of gedenkboeken verschenen (o.a. 1903.06; 1903.07; 1903.08 en 1972.04).

Wie zich afvraagt of het zin heeft om aldus bij wijze van spreken iedere snippet drukwerk die ooit aan Kuipers hand ontsproot te verzamelen en in een bibliografie te vermelden, dient te bedenken dat zo pas Kuiper in zijn volle omvang in beeld kan worden gebracht. Fysiek bezien was hij niet zo groot en toch tekende Albert Hahn hem begin 1904 als 'Abraham de Geweldige'. Deze *poids* dankte Kuiper naast zijn talent als spreker vooral aan zijn schrijftalent. Er waren immers geen radio en televisie; pers en telegraaf waren de aangewezen middelen om de *massa* (destijds een modern woord, dat door Kuiper nooit is geschuwd) te bereiken. Terecht staat tegenover het titelblad van de *Bibliography* de mooie, in 1892 door Jan Veth vervaardigde, lithografie van Kuiper aan zijn schrijftafel. In het door G. Harinck gestelde woord vooraf ('Being Public: On Abraham Kuiper and His Publications'; VII-XXI) wordt het grote belang dat het gedrukte woord voor Kuiper had nog eens extra onderstreept.

Hong Kong werd boven al genoemd, omdat daar een in 1978 verschenen Chinese vertaling (via een Engelstalige uitgave: *Women of the Old Testament*) van het eerste deel van *Vrouwen uit de Heilige Schrift* uit 1897 op de plank staat. Laatstgenoemd werk was op zich weer een bundeling van een meditatieve serie in *De Heraut*. Kuipers vermeldt bovendien dat er nog een tweede druk van de vertaling verscheen. In zijn code omgezet levert dit de volgende (verkorte) traditieketen op: 1890.12; 1891.01; 1892.01 > 1897.17 > 1972.06 > 1978.05 + 1984.1. De Chinese vertaling is overi-